

FRANTIŠEK
KOUKOLÍK

MOCENSKÁ POSEDLOST

KAROLINUM

Mocenská posedlost

František Koukolík

Vydala Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum
Redakce Lenka Ščerbaničová
Grafická úprava Jan Šerých
Sazba DTP Nakladatelství Karolinum
Vydání druhé, přepracované

© Univerzita Karlova, 2018

© František Koukolík, 2018

ISBN 978-80-246-3916-1

ISBN 978-80-246-3939-0 (online : pdf)

ISBN 978-80-246-3940-6 (mobi)

ISBN 978-80-246-3941-3 (epub)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum 2018

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

Jaroslavu Firsovi,

*člověku myslícímu a autonomnímu,
jednomu z nejstatečnějších lidí, které jsem poznal,
v úctě a s vyjádřením hluboké vděčnosti*

OBSAH

9	PŘEDMLUVA K PRVNÍMU VYDÁNÍ (2009)
11	PŘEDMLUVA K DRUHÉMU VYDÁNÍ (2018)
15	1 / MORÁLNÍ ROZHODOVÁNÍ
17	1.1 PRVENSTVÍ, NIKOLI DIKTATURA EMOCÍ
24	1.2 SMYSLEM MORÁLNÍHO UVAŽOVÁNÍ JE SOCIÁLNÍ AKTIVITA
26	1.3 MORÁLKA TVOŘÍ VZTAHY
35	2 / MOC
63	3 / TEMNÁ TROJICE
65	3.1 PSYCHOPATIE
80	3.2 MACHIAVELLISMUS
83	3.3 NARCISMUS
85	3.4 TEMNÁ TROJICE
95	4 / MOCENSKÁ POSEDLOST
117	5 / DEBILIZACE
122	5.1 ABSURDITA
130	5.2 ANTIVĚDA
150	5.3 BYROKRACIE
154	5.4 IRACIONALITA
165	5.5 KORUPCE
169	5.6 MOCENSKÉ ASPEKTY NÁBOŽENSTVÍ
177	5.7 NÁSILNÉ CHOVÁNÍ A PORNOGRAFIE VE VEŘEJNÉM PROSTORU
185	5.8 PROPAGANDA

200	5.9 STRES
204	5.10 VZTAH RODIČŮ A DĚTÍ
217	5.11 VZDĚLÁVÁNÍ
226	5.12 ZÁVISLOSTI
233	6 / RIZIKA
234	6.1 LIDÉ NA ZEMI V R. 2016
235	6.2 BÍDA
245	6.3 HLAD
249	6.4 ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ
263	6.5 VÁLKY A ZBROJENÍ
267	7 / A CO MY, ČEŠI?
289	PŘÍLOHY
289	1 / ÚČASTNÍCI BILDERBERGSKÉ KONFERENCE 2017
295	2 / PŘEHLED POZNÁVACÍCH PŘEDPOJATOSTÍ
315	3 / PŘEHLED NEFORMÁLNÍCH LOGICKÝCH KLAMŮ
333	4 / PŘEHLED PROPAGANDISTICKÝCH NÁSTROJŮ
349	5 / ODHAD UŽÍVÁNÍ DROG V EU 2016 A 2017
351	6 / TVRZENÍ (T) A SKUTEČNOSTI (S) PŘI STUDIU NÁBOŽENSTVÍ
353	7 / KATEGORIE NADPŘIROZENÝCH OBJEKTŮ
354	8 / MĚŘITKA UŽÍVANÁ OSN PŘI ZJIŠŤOVÁNÍ STAVU LIDSKÉ POPULACE

PŘEDMLUVA K PRVNÍMU VYDÁNÍ (2009)

„Jak je to možné?“ je pravděpodobně jedna z nejčastějších otázek, které slyším od lidí zajímavících se jen trochu o dění ve společnosti. Například: proč má u nás tak velký počet lidí pocit sociálního marasmu, rozpadu lepších stránek lidských vztahů, nevymahatelnosti práva a zcela formální, mechanické demokracie? Proč je zde taková míra korupce? Proč se propadá kulturní úroveň veřejného prostoru? Proč se jako mocenský nástroj prosadila „vznešená lež“ Leo Strausse, filosofa neokonzervativců, buď perverze, nebo domyšlení jedné z Platonových úvah? Proč jsou média služebníky moci, která produkuje absurdní úvahy, jejichž důsledky jsou katastrofální, a/nebo si plete skutečnost s permanentním představením natolik, že je za skutečnost vydává? Proč se tak drasticky prohlubují sociální rozdíly jak u nás, tak uvnitř dalších států i mezi nimi? Proč jsme opět členy vojenského paktu a tedy možným cílem jaderného úderu, zatímco sousední Rakousko není? Proč pokračuje systematické poškozování životního prostředí a vyčerpávání neobnovitelných zdrojů, takže si lidský druh pod sebou řeže větev, na které sedí? Proč má miliarda lidí hlad a jejich počet roste? Proč došlo k finanční a ekonomické krizi s dopadem na celý svět? Proč roste míra zbrojení a riziko nukleární války?

Knížka, která navazuje na předcházející díla, Vzpouru deprivantů (1996) a Základy stupidologie (2002), napsaná společně s Janou Drtilovou, i na autorovu práci Sociální mozek (2006), se pokouší o jednu z odpovědí. Přestože je určena široké veřejnosti, o snadné čtení nejde. Rozsah tématu a textu vyžadoval úspornost. Mnoho informací potřebných k hlubšímu pochopení je obsaženo v poznámkách a v odkazech na užitou literaturu.

Mocenskou posedlost jsem se pokoušel psát bez hněvu a zaujetí. Čtěte ji, prosím, stejným způsobem. Je pravděpodobné, že si nebudete chtít připustit skutečnosti, s nimiž se tam potkáte. To je běžné, jde-li o něco ohrožujícího.

V mé denní praxi se stává, že člověk, jenž nemá větší obtíže než kašel s trochou krve v hlenu, se přijde zeptat na výsledek vyšetření své plicní tkáně. Na dotaz, zda ho skutečně chce znát, přisvědčí. Sdělím mu, že má malobuněčný karcinom a pokusím se vysvětlit, o co jde. Poté se zeptá, jak dlouho bude žít. Na nový dotaz, zda to opravdu chce vědět, znovu odpoví, že chce. Řeknu proto, že přibližně 90 % těchto nemocných zemře během jednoho až dvou let. Odpověď zní, že to není možné: „Mně přece nic není, musíte se mýlit.“

Dva další roky ověří v tomto běžném denním lékařském případě mou předpověď. Nemám ji ze sebe, mám ji z poznání, k němuž dospěly specializované lidské skupiny, od nichž jsem se ji naučil.

Skutečností a souvislostí, z nichž vám nebude dobře, si proto, prosím, ověřte sami, nevysvětľujte si je autorovými vlastnostmi. Chci tím říci: hodnota každé úvahy je pouze v předpovědích, které z ní plynou, nikoli v tom, co a jak vysvětľuje. Hodnotu knížky tedy ukáže poměrně krátká budoucnost, například doba, v jejímž průběhu vyrostete generace, která právě přichází na svět. Pokouším se věřit, že ji přežije bez větší úhony, ale moc mi to nejde, přestože předpovědi, které plynou ze skutečností, jež jsou v této knížce obsaženy, se týkají mne i lidí, které mám rád. Opravdu nejsem pesimista, to by bylo levné vysvětlení.

*František Koukolík
Praha, 1. 12. 2009*

PŘEDMLUVA K DRUHÉMU VYDÁNÍ (2018)

V průběhu deseti let, která uplynula od přípravy prvního vydání, se stav Evropy a světa změnil. Rizika vzrostla: ekologická stopa je rozsáhlejší, objevila se řízená masová migrace, islamisté infiltrují Evropu a riziko jaderné války se zvětšilo.

Vědecké poznání příčin, průběhu a možných důsledků změn je hlubší. Vývoj sociální, kognitivní a afektivní neurovědy umožňuje sledovat stavbu a činnost lidského mozku v průběhu sociálního rozhodování, poznávání a citového života. Do palety špičkových světových vědeckých časopisů Nature přibyl nové periodikum Nature Human Behavior, zaměřené zejména na vztah mozku a chování. Nobelova cena za ekonomii r. 2017 byla udělena Američanovi R. H. Thalerovi za výzkum psychologických faktorů během procesu ekonomického rozhodování. Tomuto novému vědeckému směru se říká behaviorální ekonomie nebo neuroekonomie. Je možné, že v budoucnosti bude udělena podobná prestižní cena za výzkum politického rozhodování.

Začínáme chápat sami sebe do hloubek, které si ještě nedávno neuměl nikdo představit. Druhé vydání knížky jsem proto přepracoval a rozšířil. Snažil jsem se i teď psát bez hněvu a zaujetí, tak jak mne celý život učí moje práce.

Ať chceme, nebo nechceme, má každé naše závažnější rozhodnutí *morální rozměr*. Díky myšlenkové předpojatosti „svět přece musí být spravedlivý“ zaměňujeme morálku a moc. Přejeme si, aby moc byla morální, býváme překvapeni, že tomu tak není. Neuvědomujeme si, že jde o dvě množiny, které se pronikají jen částečně. Morální rozhodování je rozhodování o dobru a zlu. Mocenské rozhodování je rozhodování o úspěchu

a neúspěchu. Jestliže morální rozhodnutí vede k tomu, co moc považuje za úspěch, tehdy je moc morální. V opačném případě morální není.

Proto je dobré mít představu o vztahu morálky a moci. Velmi jednoduchá definice *moci* říká, že je to možnost přinutit jiného člověka, aby udělal něco proti své vůli, což se činí agresí a manipulací. Ta je výhodnější, neboť je méně nákladná. Výrok starý snad jako dějiny samy v různých podobách říká: „Každá válka se vede s nějakou strategií. Nejúčinnější válečná strategie je manipulace nepřítelem tak, že se, aniž by si to uvědomil, krok za krokem zničí sám, a dokonce si tam, kde je to možné, vykope vlastní hrob.“

Patologická potřeba moci se objevuje u lidí se znaky *temné trojice* odpovídajících lidských vlastností. Temná trojice je kombinace sociálně úspěšné psychopatie, machiavellismu a narcismu. Lidé se sociálně úspěšnou neboli subklinickou či neúplnou psychopatií se do střetu se zákonem nebo do péče psychiatra dostanou jen vzácně. Znaky subklinické psychopatie jsou rozšířené v ne-klinické populaci normálních lidí, třeba vysokoškoláků. Úspěšná psychopatie se vyskytuje častěji na vyšších stupních mocenské hierarchie, například mezi manažery. Byla prokázána u mocensky úspěšných prezidentů USA a není důvod myslet si, že by tomu u špiček mocenských elit jiných systémů muselo být jinak. Je jedním z podkladů mocenské pýchy, závislosti a posedlosti.

Mocenská pýcha je charakteristická kombinace vlastností, která se u predisponovaných lidí objevuje po několika letech činnosti ve vysokém mocenském postavení. Tak jako existuje závislost na alkoholu, na drogách a hazardní hrách, může se u některých mocných vyvinout *mocenská závislost*.

Mocenská posedlost vzniká sloučením mocenské pýchy a/nebo závislosti se stupiditou.

Stupidita není hloupost, nevědomost, omyl ani ignorance. Stupidita je zhroucení zpětné vazby mezi chováním a prostředím, způsobené maladaptivní funkcí Schématu nebo většího počtu těchto Schémat.

Schéma je citově a sociálně vázaný poznávací program. Schémata mohou být adaptivní, to znamená, že mohou v nějaké, třeba i dlouhé době vést k přežití skupiny, která nadto prosperuje, anebo mohou být maladaptivní, což může znamenat opak, včetně zániku. Problém je, že se díky proměnám světa může adaptivní Schéma změnit na Schéma vysoce maladaptivní. Což mocní tohoto světa buď pochopí, nebo nepochopí. Pokud nepochopí, pochopit nemohou či nechtějí, chovají se stupidně.

Debilizace je úmyslné i neúmyslné, cílené i necílené omezování nebo ničení pozitivně tvořivých, rozumových, citových a sociálních potřeb, s nimiž lidé přicházejí na svět, včetně omezování nebo ničení možnosti jak jejich dosažení, tak možnosti jejich dalšího tvořivého vývoje. Mocenské elity debilizují lidi, které se snaží kontrolovat ve jménu udržení a rozšíření moci. Skupiny, které se k moci teprve derou, činí totéž. Debilizace užívá řadu nástrojů: propagandu, byrokracii, korupci, násilné chování, pornografii ve veřejném prostoru. Do jejího rámce patří rovněž mocenské aspekty náboženství, stres, ovlivňování vztahu rodičů a dětí, problematické vzdělávání, závislost na drogách, absurdita, antivěda a iracionalita. Jakmile mocenská elita degeneruje, debilizuje sebe sama podstatně více než v době, kdy se drala k moci, nebo kdy byla na jejím vrcholu. To je podmíněno skupinovým myšlením, myšlenkovými předpojatostmi a kognitivní disonancí. Je to ochrana před úzkostí plynoucí z ohrožujících skutečností.

Mocenská posedlost je základní, nikoli jediný, zato málo diskutovaný důvod růstu rizik ohrožujících lidský druh: hladu, chudoby a bídy, poškozování životního prostředí, zbrojení a válek. Je s nimi v mnoha zpětných vazbách. Pokusil jsem se popsat, kdo jsou mocensky pyšní, závislí a/nebo posedlí lidé a jejich skupiny. Předpokládám, že je poznáte.

Mocenská posedlost prohlubuje bídu, hlad, globální a regionální stav životního prostředí, války a zbrojení včetně řízené migrace, což jsou *rizika*, která ohrožují náš druh celosvětově.

V poslední kapitole *A co my, Češi?* se pokouším shrnout, co by z řečeného a z naší vlastní minulosti mohlo přispět k pochopení naší současné situace a tím k vyšší pravděpodobnosti, že se podaří zachovat národní a státní existenci.

Závěrem bych rád poděkoval paní Mgr. L. Ščerbaničové, bez jejíž pomoci by kniha v této podobě nevznikla.

František Koukolík
Praha, 1. 1. 2018

Každé uvažování o moci, věcné, ironické nebo cynické, je spjato s úvahami o morálním rozhodování. Lze předpokládat, že lidé mocensky pyšní, závislí a posedlí mají stejnou poruchu morálního rozhodování, jakou mohou mít podobně strukturované osobnosti, jejichž podíl na moci je ale malý. A je to právě onen podíl na moci, který určí míru důsledků této poruchy.

PRÍKLAD

Chovatel drůbeže s poruchou morálního rozhodování nebude sociálně příliš nebezpečný. Překročí-li platné zákonné normy, poškodí omezený počet lidí. Jmenuje-li se takový chovatel drůbeže Heinrich Himmler (1900–1945) a stane-li se šéfem bezpečnostního aparátu nacistického Německa, překonají jeho zločiny dobové meze nejtemnější fantazie.

O pojmu morálka říká Stanfordská filosofická encyklopedie, že ho lze užívat

- popisně, jako kód chování prosazovaného společností nebo nějakou sociální skupinou, příkladem může být náboženství, nebo jako kód chování přijatý jedinci,
- normativně, jako kód chování prosazovaný za daných podmínek všemi racionálními osobami.

V kulturním okruhu označovaném jako „západní“ se setkáváme se třemi skupinami teorií, které morálku vysvětlují (Casebeer, 2003):

1) *Teorie ctnosti*, představiteli jsou zejména Platon (427–347 př. n. l.) a Aristoteles (384–322 př. n. l.). Platon měl za to, že lidé jsou nositeli tří druhů duše: vegetativní, vázané na játra, vášnivé, vázané na srdce, a rozumové, vázané na mozek. Ctnostmi těchto duší jsou uměřenost, statečnost a moudrost. Vrcholnou ctností, která vzniká jejich splnutím, je spravedlivost. Morální člověk se proto chová uměřeně, statečně, moudře a je spravedlivý. Platonův žák Aristoteles byl přesvědčen, že základem etiky je hledání dobra a cesty směřující k jeho dosažení. Dobrem je blaženost, což je duševní činnost shodná s rozumem.

2) *Deontologická teorie*, jejímž vrcholným představitelem je Immanuel Kant (1724–1804), tvrdí, že morální chování není heteronomní, do lidí vložené Bohem nebo zákony, ale autonomní, založené na povinnosti a rozumu. Kantův kategorický imperativ, základní trojčlenné pravidlo lidského morálního chování deontologické teorie, říká:

„Jednej, jako by se zásady tvého jednání a tvá vůle měly stát všeobecným přírodním zákonem.

Jednej tak, aby vůle plynoucí z mravní zásady mohla sama sebe považovat za všeobecně zákonodárnou.

Jednej tak, aby ses choval k lidství ve své osobě i v osobě druhého člověka jako k účelu, nikdy ne jako k prostředku.“

Deontologická teorie tedy klade důraz na úmysly vedoucí činy, nikoli na jejich důsledky. Musíme plnit svou povinnost, říká tato teorie, a to z příkazu čistého rozumu a kategorického imperativu. Jde o povinnosti, které má jeden svobodný a rozumový člověk vůči druhému. Cílem není dosahovat co největšího štěstí, ale vědomí, že jsme neporušili práva druhých lidí.

3) *Utilitaristická teorie*, jejímiž představiteli jsou Jeremy Bentham (1748–1832) a John Stuart Mill (1806–1873), praví, že morální je jednání, jehož důsledkem je největší dosažitelná míra štěstí pro co největší počet lidí. Za štěstí považuje slast nebo nepřítomnost bolesti. Teorie má přitom na mysli diferencované podoby obou těchto stavů, nikoli pouhé syčení afektu. Utilitaristická teorie se domnívá, že činy mají být hodnoceny podle důsledků. Současné podoby utilitární teorie spíše než o co největší míře štěstí pro všechny uvažují o distribuci štěstí ve společnosti.

Společným znakem deontologické a utilitaristické teorie je důraz na myšlenkovou úspornost. Etiku lze vyvodit podle nich z jednoho základního pravidla. Druhým společným znakem je přesvědčení, že morální rozhodnutí jsou spíše rozumová, než by vznikala na základě pocitů či intuice.

Současná morální psychologie se pokouší postihnout morální rozhodování v rozličných kulturách, a kromě toho sleduje interakce psychologických mechanismů a sociálních struktur. Jonathan Haidt místo obsahu morálních témat, spravedlnosti, práv a prosperity, definoval *funkci* morálních systémů slovy:

Morální systémy jsou provázané množiny hodnot, ctností, norem, pokynů, identit, institucí, technologií a vyvinutých psychologických mechanismů, které spolupracují za účelem potlačení nebo regulace sobectví a činí sociální život možným (Haidt 2007; 2013).

Základní principy současné morální psychologie, která je výsledkem součinnosti evoluční a sociální psychologie, kognitivní a sociálně afektivní neurovědy, antropologie i filosofie, jsou tři (přehled Haidt a Kesebir, 2010), a to:

1. Prvenství, nikoli diktatura emocí
2. Smyslem morálního uvažování je sociální aktivita
3. Morálka tvoří vztahy

1.1 PRVENSTVÍ, NIKOLI DIKTATURA EMOCÍ

Současná morální psychologie rozlišuje dva druhy morálního poznávání: morální intuici a morální soud.

Morální intuice jsou stavy, kdy se v lidském vědomí nebo na jeho periférii objeví pocity typu líbí – nelíbí, dobrý – špatný. Pocity hodnotí něčí charakter nebo činy, aniž by si lidé byli vědomi, že přemýšleli, vážili důkazy nebo vyvozovali závěry.

Morální intuice patří k velkému množství automatických procesů vytvářejících většinu lidského duševního života. Na rozdíl od celé řady jiných automatických procesů je součástí morální intuice i hodnocení.

Morální intuice rozlišují dobré od špatného. Nevyžadují zvláštní duševní úsilí, jsou rychlé, nezáměrné, nevědomé. Do vědomí vstupují jen jejich výsledky. Nekladou nároky na vědomou pozornost.

Morální soudy jsou na rozdíl od morálních intuicí vědomou duševní činností danou transformováním získaných informací o lidech a situacích s cílem vědomě dospět k nějakému výsledku.

Na rozdíl od morální intuice je morální uvažování (soud) pomalé a namáhavé, záměrné, kontrolovatelné a sledovatelné krok za krokem. Klade značné nároky na vědomou pozornost, jejíž zdroje jsou omezené.

Závěry mnoha studií uveřejněných počínaje rokem 1980 myšlenkově navazují na pasáž z knihy o lidské povaze skotského filosofa 18. století Davida Humea (P1). Dokazují prvenství emocí v průběhu morálního rozhodování. Haidt a Kesebir (2010) je shrnuli do deseti bodů (P2). Vztahu k moci se týkají všechny, byť s různou vahou:

1. *Lidé hodnotí sociální objekty téměř okamžitě, tato hodnocení je možné tlumit nebo měnit vědomou vůlí jen obtížně*

Lidské mozky vždy okamžitě a automaticky zpracovávají všechny informace, které do nich vstoupí, a to od mnohoúhelníků přes čínské znaky, důvěryhodnost pozorované tváře k odhadu vlastností osobnosti, rozlišování spolupráce od podrazu v průběhu interakce s druhým člověkem až k „polidšťování“ robotů (přehled Koukolík, 2016).

2. *V průběhu morálních soudů se aktivují oblasti mozku, které mají vztah k emocím*

Při experimentech vyšetřujících neuronální podklady morálního rozhodování bývají modelem etická dilemata.

Hojně využívané je *dilema výhybky*.

Představte si železniční trať ve tvaru písmene Y. Na jednom rameni pracuje pět dělníků, na druhém pracuje dělník jeden. Nikdo z nich netuší, že se po rovném rameni rychle blíží nekontrolovatelná drezína. U rozvětvení trati je výhybka. Vaší povinností je výhybku přehodit. Přehodíte-li ji na jedno rameno, zahyne pět lidí, přehodíte-li ji na rameno druhé, zahyne jeden člověk. Většina lidí, kteří byli dotázáni, odpovídá, že by přehodili výhybku tak, aby zahynul jen jeden člověk.

Nyní si představte stejné dilema v odlišném uspořádání. Trať je nevětvená, pracuje na ní pět nic netušících dělníků. Po trati se řítí nekontrolovatelná drezína. Nad trati je vysunutý můstek, dolů se dívá nic netušící statný člověk. Jestliže ho shodíte dolů, jeho tělo zastaví drezínu, člověk zahyne. Tak zachráníte pět životů. Většina lidí odpoví, že by tohoto činu nebyli schopni, přestože výsledek je stejný jako v předchozím případě.

Greene et al. (2001) tento paradox teoreticky vysvětlil existencí *dvou systémů zpracovávání morální informace*:

První systém je emoční a sociální, evoluční dědictví získané od primátů.

Druhý systém je systém abstraktního uvažování, který jsou lidé schopni užít ve všech možných směrech, včetně tvorby morálních soudů.

Lidské morální uvažování je pak podmíněno souhrou činností obou systémů.

Greene et al. (2001) rozlišil *osobní* a *neosobní* narušení morálního chování a osobní a neosobní morální soudy.

Narušení morálního chování je osobní tehdy, jestliže pravděpodobně způsobí:

- a) vážnou tělesnou újmu,
- b) konkrétnímu člověku,
- c) tím způsobem, že poškození není důsledkem odklonění existující hrozby na někoho jiného.

Jestliže tato kritéria naplněna nejsou, je narušení morálního chování neosobní.

Zjednodušeně řečeno:

Osobní a neutilitární řešení dilematu aktivuje činnost funkčních systémů mozku odpovídajících za emoce a sociální analýzu. Považuje se za vývojové dědictví po sociálních primátech. Tento systém nedovolí shodit člověka na trať vlastníma rukama. Neosobní a neutilitární řešení dilemat aktivuje poznávací oblasti mozku. Systém abstraktního uvažování dovolí výhybku přehodit.

3. Morálně nabitá ekonomická rozhodnutí rovněž aktivují oblasti mozku, které mají vztah k emocím

Při jednoduché ekonomické hře *Konec smlouvání (Ultimatum game)* dostanou dva hráči možnost rozdělit peněžní částku na dva díly. Jeden z hráčů navrhuje poměr dělení, druhý jeho návrh buď přijme, nebo nepřijme. Jestliže druhý hráč návrh přijme, dostane každý hráč svůj díl, hra končí. Jestliže druhý hráč návrh nepřijme, nedostane žádný hráč nic a hra končí.

Klasické řešení říká, že je ekonomicky racionální přijmout jakkoli malou nabízenou částku, neboť jakkoli malá částka je lepší než nic.

Rozsáhlý výzkum v průmyslově rozvinutých zemích ukázal, že bez ohledu na výši sumy určené k rozdělení se nabídka většinou pohybuje kolem poměru 1:1. Poloviční pravděpodobnost odmítnutí mají nízké nabídky kolem 20 % celkové částky. Nejčastější důvod odmítnutí je hněv nad nespravedlivou nabídkou. Lidé raději obětují dosti značnou částku, než by byli účastníky jednání, které pocítují jako nespravedlivé.

4. Psychopati jsou emočně defektní

Příkladem z poslední doby může být newyorský finančník Bernard Madoff (*1938; P3), jemuž se podařilo prostřednictvím podvodu označovaného jako Ponzioho schéma (v České republice „letadlo“) zpronevěřit bohatým klientům, filantropickým nadacím a bankám 65 miliard dolarů. Židé

jsou historicky proslulí skupinovou spoluprací i v nejkřutějších dobách. Madoff je Žid, který však okradl jiné Židy, včetně organizací, které se např. staraly o nemocnice (Madoffův skandál, 2017).

5. Morální rozlišování se objevuje v raném dětství

Děti přicházejí na svět s jednoduchými základy etického rozhodování. Experiment prokázal, že ve věku 6–10 měsíců rozlišují hodnou, spolupracující postavu interakce od postavy zlé, podrážející. Děti sledovaly loutku, která se snažila vyšplhat do strmého vrchu, dostat se až nahoru se jí ale nedařilo. V dalších pokusech viděly druhou loutku, která jí na kopec pomohla, a loutku třetí, která ji naopak z kopce srážela. Poté si děti mohly vybrat mezi pomáhající loutkou a jejím opakem. Většina dětí volila pomáhající loutku (Hamlin et al., 2007). Patnáctiměsíční děti rozliší i nespravedlivé dělení (Schmidt a Sommerville, 2011).

6. Ovlivněním emocí lze ovlivnit usuzování

Příkladem může být ovlivnění morálního rozhodování negativními emocemi (Moll et al., 2005). Dobrovolníkům byly předloženy položky probouzející pocit hnusu z oblasti potravy, lidských a zvířecích tělesných výměšků, špatné hygieny, sexuálního chování, narušení tělesného povrchu (například výhrěz vnitřních orgánů), smrti a rozkladu, a také z oblasti mezilidských vztahů, které u některých lidí mohou rovněž probudit pocit hnusu, například onemocnění a morální poskvrnění.

V experimentu byly užity výroky probouzející non-morální hnus (např. „spatřil jste kočku požírající vlastní exkrementy“), morálně zabarvený hnus („bratr vám řekl, že studentovi nacpali kameny do břicha, když ještě žil“) a podněty neutrální („v neděli jste odjel rychle na venkov, abyste stihl oběd s manželkou“).

Aktivitu mozku probuzenou těmito podněty zaznamenávala funkční magnetická resonance.

Výsledky říkají, že emoční podněty dané psanými výroky mohou probouzet čistý hnus, jenž může, ale nemusí být spjat s morálním rozhořčením. Pocitu čistého hnusu a pocitu hnusu spjatého s morálním rozhořčením odpovídá změna činnosti neuronálních sítí s těžištěm v čelních a spánkových lalocích spolu s limbickým systémem. Oba typy sítí se do značné míry překrývají. Existují však zřejmé rozdíly v aktivitě některých oblastí čelních a spánkových laloků. Kromě toho byly zjištěny i rozdíly aktivace mezi ženami a muži.